

bibliotheca Belgica, den anders zoo naauwkeurigen FOPPENS, ontsnapt. Derzelver zeldzaamheid gaf ons aanleiding, om te onderzoeken, of het daarin vervatte ook verschilde van hetgeen men in de bekende en in aller handen zijnde uitgave van 1620 vindt. Uit deze vergelijking bleek ons, dat de uitgave van 1620 niet zonder regt op den titel vermeldt, dat het werk door den schrijver is *herzien, vermeerderd* en met de afbeeldingen der Koningen enz. versierd. Doch dit een en ander verdient geene afzonderlijke uiteenzetting, en ook wij zouden hiervan geen gewag gemaakt hebben, ware het niet, dat deze vergelijking ons iets had doen ontdekken, dat met het leven van MARTINUS HAMCONIUS in naauw verband staat. De zaak is deze:

De uitgave van *Munster*, van 1609, bevat eene opdracht aan den Landvoogd der Spaansche Nederlanden, ALBERT, Aartshertog van *Oostenrijk*. HAMCONIUS zegt in dezelve, dat hij wel weet, dat hetgeen hij aan den Aartshertog opdraagt, Zijne Hoogheid onwaardig is, doch daar hij niets anders heeft, dat hij, in zijnen gevorderden ouderdom, als een teeken van dank voor de, zoowel van den Aartshertog, als van den Koning (PHILIPS III) ontvangene weldaden, kan aanbieden, zoo acht hij het pligtmatig en belamelijk, dit zijn werkje aan hem te moeten opdragen. Hierna vermeldt HAMCONIUS vrij uitvoerig, wat zijn werkje behelst, en geeft alzoo, in proza, een kort overzicht der later, in het werk zelve, in Latijnsche verzen volgende Friesche geschiedenis. Dit overzicht beslaat 16 bladzijden. Deszelfs al of niet belangrijkheid zullen wij nu niet navorschen. HAMCONIUS eindigt zijne

opdragt met den wensch, dat het twaalfjarig bestand (den 9 April 1609 gesloten) door eenen bestendigen vrede mag achtervolgd worden; maakt ten slotte zijne verontschuldiging over de lengte van dezen opdragsbrief, en beveelt zich in de bescherming van den Aartshertog tegen zijne tegenstanders.

Geheel verschillend met deze opdracht is die, welke in de dagelijks voorkomende exemplaren der druk van *Franeker*, 1620, is te vinden. Daar toch vindt men eene opdracht aan de Staten van *Friesland* en derzelve Gedeputeerden, ondertee-kend den 14 April 1620, door PIERIUS WINSEMIUS, Historicus, uit naam der *Franeker* uitgevers JOANNES LAMRINCK en JOANNES STARTER. — Doch, en dit kwam ons opmerkelijk voor, er bestaan exemplaren der uitgave van *Franeker* 1620, die niet met de opdracht aan de STATEN VAN FRIESLAND, maar met eene opdracht aan den LANDVOOGD DER SPAANSCHER NEDERLANDEN, Aartshertog ALBERT, voorzien zijn. Deze opdracht is woordelijk gelijk aan de zoo even vermelde, te vinden in de uitgave van *Munster*, 1609, maar die van 1609 is met *cursieve*, die van 1620 met staande letters gedrukt. Dat de in opdracht verschillende exemplaren der *Franeker* uitgave van 1620, ook alleen daarin verschillen, bleek ons bij onderzoek, ja, op de laatste bladzijde vindt men het zelfde lijstje der drukfouten, zoodat het de zelfde druk, maar met twee geheel verschillende opdrachten, is ².

² Ook het titelblad is gelijk, doch de *Staatsgezinde* exemplaren, althans die wij gezien hebben, hebben het Friesche wapen rood, de *Spaanschgezinde* hetzelfde zwart gedrukt.

Zulks schijnt vreemd, en moet zulks te meer schijnen, als men bedenkt, dat het in April 1620, toen P. WINSEMIUS de opdracht onderteekende, nog wel wapenstilstand met *Spanje* was, doch dat deszelfs einde (9 April 1621) naderde. Men vraagt dus als van zelve, welke reden had men, om in *Franeker*, in 1620, een werk, tot *Friesland* betrekkelijk, te gelijkertijd en aan de Staten van dat gewest, en aan den Landvoogd der Spaansche *Nederlanden*, die weldra weder vijand van het gemeenebest zoude worden, op te dragen. Een kort verslag van HAMCONIUS leven zal ons dit ophelderen.

MARTINUS HAMCONIUS (MARTEN HANKEMA) staat bekend als een dier Friesche Edelen, die het meest Spaanschgezind waren. Omstreeks 1550 te *Follega* geboren, werd hij eerst aldaar Excysmeester, daarna (15 October 1574) tot Substituut van den Grietman van *Lemsterland*, IDZARD STYNTHIEMA, aangesteld doch weldra om zijne Spaanschgezindheid gebannen. Teruggekomen, werd hij Dijkgraaf van *Zevenwouden*, doch moest weldra ten tweeden male dien post en zijn land verlaten. Ten tweeden male terug gekeerd, werd hij Grietman van *Doniawerstal*, doch reeds in 1581 volgde een ander hem op, en den 25 November 1601 bekwam de Procureur Generaal bij het Hof van *Friesland* van hetzelfde last, om HAMCONIUS, als zich bij den vijand ophoudende, te vervolgen³. Hij schijnt zich zoo-
wel te *Munster* als te *Leuven* opgehouden te hebben. In 1607 liet hij althans in *Munster* zijn

³ Jr. Mr. H. BAERDT VAN SMINIA, *Nieuwe naamlijst van Grietmannen*. *Leeuw.*, 1837, p. 345-46.

Certamen Catholicorum cum Calvinistis continuo caractere C. conscriptum drukken, en in 1609, zoo als wij gezien hebben, de eerste uitgave zijner *Frisia*. In 1612 verscheen te *Leuven* (typis PHILIPPI DORMALII), eene tweede uitgave van bovengenoemd *Certamen*, met eenige anagrammata etc. daar bijgevoegd ⁴. Ook dit laatste werk werd door hem aan PHILIPPE DE CROY, Graaf van *Solre*, Markgraaf van *Renty*, Ridder der orde van het Gulden Vlies, Staatsraad in dienst van den Aartshertog ALBERT, Gouverneur van *Doornik* enz., en dus aan eenen zich in Spaansche dienst bevindenden Edelman, opgedragen. Tusschen 1612—1620 schijnt HAMCONIUS in *Friesland* terug gekeerd te zijn, en zich tot aan zijn einde toe ook met de tweede verbeterde uitgave der in 1620 verschenen *Frisia* bezig gehouden te hebben ⁵. Kort voordat deze evenwel in het licht kwam, is hij gestorven, gelijk zoowel én uit het slot der opdracht van P. WINSEMIUS, als uit een lofdicht, in die uitgave te vinden, door PETRUS BAERDT toegezongen aan den zeer geëerden grijsaard MARTINUS HAMCONIUS, én uit het lofdicht van P. WINSEMIUS, gedagteekend 13 Julij (1619?) is op te maken.

Uit dit een en ander blijkt, dat HAMCONIUS op het einde zijns levens, zoowel *binnen* als *buiten* het gemeenebest, zoowel door zijne dichterlijke

---

⁴ Voorhanden bij het Genootschap, als geschenk van den Heer J. J. BRUINSMA. Van deszelfs curieuse inhoud hopen wij later verslag te geven.

⁵ Het exemplaar bij het F. G., van de editie van 1609, heeft ook welligt hiertoe, blijkens de kantteekeningen, HAMCONIUS gediend.

voortbrengsels, meestal vervat in eenen destijds geliefden, thans te regt als smakeloos en gekunsteld verworpenen, vorm, als door zijn geschrift *Frisia*, bekend was. Om deze reden zullen de uitgevers der editie van 1620 gevreesd hebben, dat, indien zij deze nieuwe uitgave, opgedragen aan de Staten van *Friesland*, bij hunne Spaanschgezinde naburen, bij wien HAMCONIUS ook bekend was, en die weldra weder hunne vijanden stonden te worden, debiet wilden bezorgen, zij dezelve de kleur der oudere uitgave moesten laten behouden, en dus de oude opdracht voor die exemplaren plaatsnemen, die buitenlands moesten gesleten worden.

Het kan echter ook zijn, dat zulks op verlangen van HAMCONIUS zelf, die op deze wijze in twee slooten, zoo als men zegt, te gelijk konde vischen, geschied is, of dat P. WINSEMIUS, reeds een gedeelte der nieuwe uitgave afgedrukt vindende, om zich bij de Staten, wier geschiedschrijver hij later werd, door eene opdracht bekend te maken, het onafgedrukte gedeelte hiertoe bezigde. Dat echter hierdoor niet alle exemplaren aan den man zijn geraakt, blijkt uit de zoogenaamde druk van HAMCONIUS *Frisia, Amstedolami*, apud JOANNEM JANSSONIUM, Anno 1623. Deze is die van 1620, met de opdracht aan de Staten van *Friesland*, doch er is slechts een nieuwen titel, door K. VAN MANDER geteekend, en door J. MAETHAM in koper gegraveerd, voor geplaatst. Eindelijk maakt de *Catalogus* van ABRAHAM FERWERDA nog gewag van eene uitgave te *Leeuwarden*, van 1631. Deze is ons nimmer voorgekomen, evenmin als het *Theatrum Regum, Pontificum & Principum Frisiae*;

volgens FOPPENS ⁶ eerst te *Leuven*, typis Rivii, op een openslaand blad uitgekomen, daarna, tegelijk met de vermeende nieuwe uitgave te *Amsterdam*, 1623, in het licht verschenen. Wel bevinden zich in de Koninklijke Bibliotheek te 's *Gravenhage*, alsmede op het Stadshuis te *Franeker*, dergelijke tableaux, van het eerste luidt de titel: » *Vertho-
ninghe der Coninghen, Bisschoppen, Princen,
Potestaten, Heeren ende Graven van Frieslandt,
met de gedenckweerdichste saecken van haer,
soo buyten als binnen slants gedaen, van aen-
begin tot den jaere MDCXVII.* — *Ghedruckt tot
Franeker, bij JAN LAMRINCK, Boeckdrucker der
H. Staten van Frieslandt. Anno 1617.*” Dit tableau is, blijkens het op hetzelfde zich bevindende achtregelig Latijnsch vers, van M. HAMCONIUS. Over deszelfs inhoud behoeven wij niet meer te zeggen, daar hetzelfde, uit hoofde van deszelfs groote zeldzaamheid, in *De vrije Fries* zal afgedrukt worden. Ook van een dergelijk tableau ⁷, te *Franeker* op het Stadshuis voorhanden, doch zeer beschadigd, is de titel geheel gelijk aan die van het vorige, te 's *Hage* voorhanden. Ook is de verdeling in *negen* colommen, en de opschriften boven hetzelfde, gelijk, maar het » ghedruckt tot *Franeker*” enz., mist men op het einde van het tableau. Daarentegen vindt men *aan beide zijden* van hetzelfde eene kolom, bevattende de *Ghedeelten ende Steden van Frieslandt, de olde Overheid, de drie Staten en de Grietenyen, met de namen der Grietmannen*

⁶ L. I., p. 855.

⁷ Mededeeling van Mr. A. TELTING.

en *Secretarissen*, en daar onder staat: » Wt het » Latijn overghezet, ghedruckt ende uitghegheven » te *Franecker*, tot costen van JAN LAMRINGK, Boeck- » drucker ordinaris, ende JAN JANSEN STARTER, » Boeckvercoper tot *Leeuwarden*. Anno 1617." Binnen deze beide kolommen zijn prenten, welke aan alle kanten het tableau invatten. Het zijn de prenten of afbeeldingen in de uitgave van HAMCONIUS van 1620 te vinden. Zonderling evenwel is het, dat ADGILLUS II, voorkomende in HAMCONIUS, op fol. 26 verso, *niet* op het tableau staat, maar daarvoor in de plaats de ADGILLUS II bij WINSEMIUS, fol 65 te vinden. Wanneer men trouwens dien ADGILLUS II van WINSEMIUS vergelijkt met de andere afbeeldingen in die *Chronique van Friesland*, dan zal men een merkelyk onderscheid ontdekken. ADGILLUS II schaaft geheel uit bij de andere prenten in WINSEMIUS. Hij heeft een veel fatsoenlijker geposeerder uiterlijk, dan zijne voorgangers en opvolgers. Doch van waar dit komt, alsmede waarom op het tableau niet de ADGILLUS II van HAMCONIUS, maar wel die van WINSEMIUS, staat, weten wij niet op te lossen. Boven aan op de beide hoeken staan de *antiquus virorum et feminarum habitus*, bij WINSEMIUS, fol. 150 en 151 te vinden. Onder aan, op de beide hoeken, staan de *hodiernus virorum et feminarum habitus*, zijnde geheel een pendant in teekening en gravure van den *Antiquus habitus*; doch mij onbekend van waar dezelve genomen zijn. De plaatjes zijn fraai gekleurd en verguld geweest, doch door ouderdom bijna onkenbaar en bedorven. Het tableau is gevat in eene breede massive eikenhouten lijst, ter hoogte

van 1,20 el, en ter breedte van 1,45 el, en van achteren met wagenshot beschooten.

Leeuwarden, 1843—44.

J. D.

COLOM TER LINKERKANT,
VAN HET
TABLEAU
OP HET
STADSHUIS TE *FRANEKER* ³.

De oude Friesche Ov(er)icheyt.
Potestaet.
Opperste Overhoofd in *Frieslandt.*
Greuwa.
De Ghesant des Keyzers in *Frieslandt.*
Aesga.
Ordinaris Rechter van wegen de Potestaet.

---

³ Volgens het afschrift daarvan, door den Heer J. H. BEHRNS genomen, en welwillend medegedeeld. Eenige invullingen zijn volgens de *Nieuwe naamlijst van Grietmannen*, van Jr. Mr. H. BAERDT VAN SMINIA, geschied.

Scholta.

Ofte Schelta Rechter van weghen de Gesant des
Keyzers.

Fogda.

Procureur Fiscael ende versameler der schattinghen.

Aeta.

Aeta Riichter, gesworen Rechter in de dorpen.

Frona.

Executeur, De namen der vordere Magistraten
zijn noch wel bekend.

De drie Staten van Frieslandt.

Prelaten.

Overste van de Cloosters der niet biddende Mo-
nicken.

Edelluyden.

Doorluchtich van gheslachte ofte wettelyck Edel
gemaect.

Eyghenerfden.

Die haer eyghen Landen bewoonen, ende *hier*
en *feer*, dat is Jachthonden en Swanen met recht
mogen holden.

*De Grietenijen van de drie deelen van Frieslandt.**Oostergoe.*

Steden 2. Dorpen 112. Cloosteren 21.

Leuwarderadeel.

Grietman EERNST VAN DONIA. Secr. D. SEBASTIAEN
PRUYSEN. Dorpen 14. Clooster 0.

Ferwerderadeel.

Gr. RIENCK VAN BURMANIA. Secr. D. FOCKO AYSMA.
Dorpen 11. Cloosteren 3.

Dongerdeel, oostzijde.*Paesens.*

Gr. EERNST VAN AYLVA. Secr. ARENT BOYMER.
Dorpen 13. Cloosters 2.

Dongerdeel, westzijde.*Paesens.*

Gr. RITSKE VAN RINGIE. Secr. M. FRANS JACOBS.
Dorpen 12. Clooster 0.

Collumerlandt.

Gr. BOCCO VAN F(EYTS)MA. Secr. BRONGER BRONGERSMA. Dorpen 6. Cloosters 2.

Achtcarspelen.

Gr. FEYCO VAN H(ERBRANDA). Secr. JOANNES ABELI
CURLANDER. Dorpen 8. Cloosters 2.

Dantummadeel.

Gr. TYAERDT VAN AYLVA. Secr. .... Dorpen 13.
Clooster 1.

Tyetercksteradeel.

Gr. F(Uitgescheurd.) (FEYO VAN HEEMSTRA). Secr.
M. ABBE. Dorpen 3. Cloosters 3.

Ydaerderadeel.

Gr. TZALLINGH OENES BANGAMA. Secr. D. GOSSE
SYAERDA. Dorpen 8. Clooster 1.

Rauwerderahem.

Gr. PIETER VAN EYSINGA. Secr. HANS TJAERTSEN.
Dorpen 6. Clooster 1.

Smallingherlandt.

Gr. JOUCKE JOCHEMS. Secr. JURIAN FOCKES. Dorpen 5. Clooster 1.

Westergoe.

Steden 8. Dorpen 124. Cloosters 22.

Menaldumadeel.

Grietina TYERCK VAN HEERMA. SECR. FOLPERT BAART.
Dorpen 12. Clooster 1.

Franekeradeel.

Gr. HESSEL RAES DE VERWOU. SECR. D. EDSARDT
ENS. Dorpen 11. Clooster 1.

Barradeel.

Gr. DOUWE VAN HOTTINGHA. SECR. DOUWE MEYL-
LEMA. Dorpen 7. Cloosters 2.

Baarderadeel.

Gr. HOBBE VAN AYLVA. SECR. TYOMME ZYBRANTS.
Dorpen 15. Clooster 1.

Hennarderadeel.

Gr. BOCCO VAN BURMANIA. SECR. PETER STELLING-
WERF. Dorpen 11. Clooster 0.

Wonseradeel.

Gr. SYBRANDT VAN OSINGA. SECR. GABBE PIETERS.
Dorpen 27. Cloosters 2.

Wijmbritzeradeel.

Gr. DOECKO VAN BOTNIA. SECR. JOANNES BLOEMEN-
DAL. Dorpen 18. Cloosters 6.

Hemelerolphardt.

Gr. DOUWE VAN EPEMA. SECR. JACOP YMES. Dor-
pen 9. Clooster 1.

't Bildth.

Gr. JELGER VAN FEYTSMA. SECR. D. GERRYT LOO.
Dorpen 3. Clooster 0.

Sevenwolde.

Stadt 1. Dorpen 93. Cloosters 5.

Donjewarstal.

Grietina EDO VAN REYNALDA. SECR. TIERCK ..SSE-
MA. Dorpen 13. Clooster 0.

Lemsterland.

Gr. CHRISTIAEN VAN OSTERZEE. SECT. JOHANNES
CONN...S. Dorpen 5. Clooster 0.

Gaesterlandt.

Gr. OBBE OBBES. SECT. PIET REGNERI. Dorpen 7.
Clooster 0.

Schoterlandt.

Gr. TINCO VAN OENEMA. SECT. MICHIEL TYAERTSEN.
Dorpen 15. Clooster 1.

Aengwarden.

Gr. HIPPOLITUS CRACK. SECT. BROER JELLES. Dor-
pen 4. Clooster 1.

Haskerlandt.

Gr. HOBBE VAN BAART. SECT. JELLE BROERSEN.
Dorpen 6. Clooster 1.

Utingeradeel.

Gr. TINCO VAN ANDRINGA. SECT. B. R. T. TYAERTSEN.
Dorpen 6. Clooster 1.

Opst..landt.

Gr. M(ARTINUS FOCK)ENS. SECT. .... (De letters
verdwenen.)

*St(elling)werff.**O(osteynd)e.*

Gr. (MARCUS LYC)KLAMA. SECT. .... Dor(pen) ...
(Cl)ooster 0. (De andere letters verdwenen.)

*Stellingwerff.**Westeynde.*

Gr. MEYNARD VAN IDZAERDA. SECT. MATHYS FRAN-
KENA. Dorpen 16. Clooster 0.

Wt het Latyn overgheset.
 Ghedruckt
 ende uytghegheven te
Franeker,
 tot costen van
 JAN LAMRINCK,
 Boeckdrucker ordinaris, ende
 JAN JANSEN STARTER,
 Boeckvercoper tot *Lewwarden*.
 Anno 161(7) (afgescheurd).

COLOM TER REGTERKANT.

Ghedeelten en Steden in *Frieslandt*.
Wateriant.

Eertyts van de vloet *Helio*, nu van *Kenhem* tot
 aen 't *Flie* streckende,

Hoorn.

Gebouwt van HORN, de zoone van RADBODUS I,
 is vermaert door zyn Haven ende Ryckdommen.

Enchuysen.

Een Stadt door 't Soutsieden ende den Harinck-
 vangh beroempt.

Alckmaer.

Een playsierich Stadt. Ghebouwt van ADGILLO 2,
 Coninck van *Frieslandt*.

(*Medenblick*.)

By oldts de woninghe der Hartogen ende Co-
 ninghen van *West-Frieslandt*.

Edam.

Hier worden schoone Schepen getimmert, ende
 goede Keesen ghemaect.

Monickedam.

Heeft de naem van de Sluys des Reviers *de Monick* genoempt.

Purmerend.

Ghelegghen in een leghe, doch vruchtbare plaets, aen 't eynde van de *Purmer*.

Westergoe.

By de Schribenten ghe-naempt *Vestrachia*, gelegen tusschen 't *Flie* en de *Burdo*.

Staveren.

By olts de woninge der Coninghen, ende de Hooff ende Coopstadt van *Frieslandt*.

Bolswardt.

Een Edel Stadt, gebouwt van *BOLSUINA*, dochter van den Coninck *RADBODUS I.*

Sneek.

Een schoone stadt, eertyts de wooninghe van de Stadtholders der Hartoghen van *Gelder*.

Franeker.

Beroemt door manlicheydt in de Oorloge, Privilegien ende den Hooghen Schoole.

Harlinghen.

Aler ghe-naempt *Almenum*, is beroempt van wegghen zyn Haven ende Bolwerck.

Hindelopen.

Is haer seer vast houdede aen de oude spraeck ende dracht, weerd de zee met Paelwerck.

Worckum.

Hier is groote Calcbranderye, ende den stapel der Swanen.

Ilst.

Hier worden Schepen gebout, soo wel ter zee, als in de Revieren dienstich.

Oostergoe.

By sommighe *Aestrachia* ghenoompt, ende streckt sich uyt tusschen de *Burdo* ende *Lauwers*.

Lewwarden.

By olts de woninghe van de Overste der Heydenscher Bisschoppen, nu van den Hooghen Raedt van Justitie.

Doccum.

Gefundeert by den Coninck GONDOBALDUS, ende beroemt door de martelizatie van de H. BONIFAES.

Sevenwoldē.

Nu van 't *Roode Kliff* tot aen de *Linde*, aleer tot aen de *Vecht* toe streckende.

Sloten.

Een Sleutel van *Frieslandt*, gebruyct *Tacozyl* voor zyn Haven.

Omlanden.

Gelegen tusschen de *Olde Lauwers* ende de *Eems*.
Groninghen.

Een stadt van Oldtheydt, Macht, Ghebow ende hooghe Schole vermaert.

Dam.

Sonder Bolwerck, is wel gelegen, vermits de Haven toe *Delff-zyl* ende de *Vette Weyde*.

Emsgonia.

Wtghestreckt van den *Eems* tot aen de *Jada*,
by sommige *Emisgoa* geheten.

Embden.

Een Coopstadt, seer beroempt door syn Haven,
Ree ende Coophandel.

Norden.

Norduyda: dat is heylich *Norda*, om de neer-
laghe der *Noormannen*, eertydts alsoo ghenaeamt.

Aurick.

(Hetgeen hier onder nog gestaan heeft, is geheel
afgescheurd en schijnt weg geraakt te zijn.)

